

O VUČETIĆIMA I POSLJEDNJOJ LUŠKOJ ARISTOKRATKINJI

Petra Žuvela, Split
 petradic1@gmail.com

Sigurno ne postoji osoba u Veloj Luci koja ne zna za Inglezov most. Mlađa će generacija pretpostaviti kako je most dobio ime po kafiću koji mu se nalazi nasuprot, no i most i kafić ime nose po Inglezovima, jednom od izdanaka veloluške obitelji Vučetić. Obitelji čije će generacije ostati usko vezane uz more jer morskim putem su doselili, od mora su živjeli, a mnoge će more poslati dalje u nove krajeve kako bi svojom bezvremenskom pričom o trudu i radu dali nadu u život na škoju.

Naša sugovornica bila je gospođa Tamara Vučetić, zadnja pripadnica ogranka obitelji Vučetić Inglez u Veloj Luci. Ona je prva žena u mjestu s titulom doktorice znanosti, iza nje su deseci napisanih znanstvenih radova iz područja biologije mora, a tijekom svoje bogate karijere izlagala je na brojnim domaćim i stranim simpozijima.

Prvi put sam gospođu Tamaru susrela skoro tri godine prije nego li će ovaj tekst ugledati svjetlo dana. Sastale smo se u obiteljskoj kući Vučetića u kojoj sve odiše uspomenama. Bilo je ljeto. Penjući se kamenim stepenicama prema stanu na prvom katu kuće pogled mi je odvlačilo more koje se ne samo vidi, nego i čuje. Ispred kuće je veliki vrt s nešto raslinja, a sve opasava visoka kamena ograda. Na vratima me dočekala gospođa Tamara. Da je netko u tom trenu snimio naš susret, slobodno bi mogli pomisliti da smo negdje na jugu Italije. Na prvi pogled moja sugovornica je krhka starica koja, pomislili bi ste, vrijeme sigurno krati gledajući telenovele. Međutim, potpuno bi pogriješili. Iako je od troznamenkaste brojke na rođendanskoj torti

Kad bi je samo malo bolje vid poslužio prilično sam uvjerena da bi se na dugom popisu njezinih objavljenih radova zasigurno našao barem još jedan. I bio napisan po najvišim kriterijima. Kriterijima, koje autorica ovog teksta, na žalost nije zadovoljila. Na zadnjem našem susretu kad sam joj pročitala tekst stala je, razmislila i malo se namrštila: opisali ste me ovdje nekako šaljivo, kaže mi.

dijele tek tri godine, gospođa Tamara je i u svojoj 97. godini zadržala britak um i znatiželju istraživača.

Prati vijesti iz zemlje i svijeta, upućena je u sve aktualno što se zbiva u njezinoj Veloj Luci, a ukoliko se dobro osjeća možete je susresti i na događajima organiziranima u sklopu Centra za kulturu. Njezino pamćenje je precizno, a rečenice direktne. Slušajući je imam dojam da je oduvijek bila takva – govorila bez okolišanja. Njezin stav je i dalje samouvjeren.

Gledajući je potpuno mi je jasno zašto je baš ona istraživala neka područja koja nije nitko prije nje.

Naš razgovor za Lanternu proširio se na više sati i nekoliko susreta. Tek kada nekoga malo bolje upoznate počinjete shvaćati njegovu svakodnevicu. Gospođa Tamara ima oštar um u tijelu koje je ipak na pragu 100. polako izdaje. Tuži mi se kako sve slabije vidi i čuje. Iako ništa neobično za njezine godine, razmišljam kako je znati da su sve informacije svijeta udaljene jedan klik od tebe, ali ti ih ne možeš pročitati. Za jednu znanstvenicu to su prometejske muke. Kad bi je samo malo bolje vid poslužio prilično sam uvjeren da bi se na dugom popisu njezinih objavljenih radova zasigurno našao barem još jedan. I bio napisan po najvišim kriterijima. Kriterijima, koje autorica ovog teksta, na žalost nije zadovoljila. Naime, na zadnjem našem susretu kad sam joj pročitala tekst stala je, razmislila i malo se namrštila: *opisali ste me ovdje nekako šaljivo*, kaže mi.

Šaljivost mi zaista nije bila namjera.

Vučetići su doselili s Hvara

Važno poglavlje za obitelj gospođe Tamare započinje davne 1852. godine kada se srdela nije pojavila u hvarskim vodama. Njezin pradjed, pomorac Šime Vučetić Inglez (1825.–1907.), tada se preselio sa svojom bracerom „Giovanna Santa” iz Hvara u Velu Luku te kupio kuću uz obalu. Odakle nadimak Inglez nitko ne zna. Nagađa se da je, ili zato što bi Vučetići ljeti po Hvaru šetali u bijelim odijelima ili zato što su bili marljivi i od riječi. Ipak, jedno je sigurno: Šimun Vučetić i njegovi potomci svojim će napornim radom i domišljatošću utrti put budućim generacijama, pa će stotinu godina nakon njegova dolaska obitelj Vučetić Inglez biti poznata kako jedna od imućnijih i utjecajnijih na otoku Korčuli.

Šimun Vučetić imao je tri broda i tri sina. Bodovi su bili već spomenuta bracara „Giovanna Santa”, trabakul „Hvala Bogu” i škuna „Mileva V.”, a sinovi Šime, Ivan (Tamarin djed) i Stjepan. U potrazi za srdelom Šimunovi sinovi će uzeti obiteljske brodove i uključiti se u ribolov oko alžirskog La Callea. Najstariji, Šime, iako je upravljao cjelokupnim poslom u Sjevernoj Africi, od sve se braće tamo najkraće zadržao, te je ostatak života proveo kao upravitelj velike obalne plovidbe. Njegov

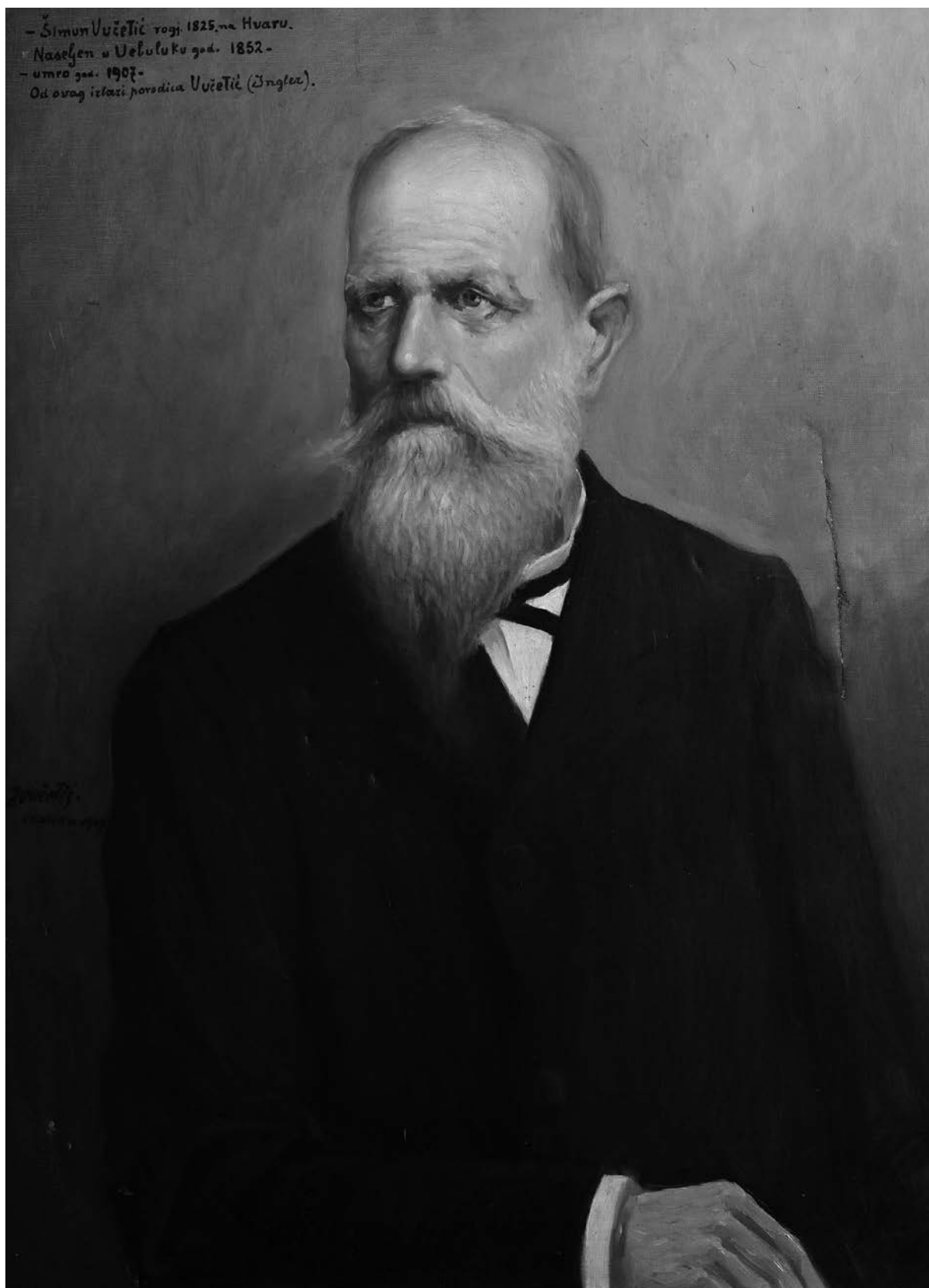
unuk, također Šime Vučetić, danas je vjerojatno najpoznatiji nositelj tog imena. Spomen ploča ovom hrvatskom književniku i akademiku stoji na njihovoj obiteljskoj kući u Veloj Luci.

Obiteljsko poglavlje započinje davne 1852. godine kada se srdela nije pojavila u hvarskim vodama. Pomorac Šime Vučetić Inglez tada se doselio u Velu Luku. U potrazi za srdelom Šimunovi će sinovi dospjeti do sjevernoafričkih obala.

Poslovni duh i utjecajne obiteljske veze

Šimunov najmlađi sin, Stjepan, napustio je jadranski i afrički ribolov zbog namještenja lučkog kapetana u Trstu, gdje je bio komandant na carskoj jahti Habsburgovaca, „Pelagosa”, kojom su se vozili ministri. Oženio se Austrijankom te u Trstu sagradio vilu, a kraj života proveo je u Splitu. Ženidbene veze obitelji Vučetić posebno su zanimljive pa je tako sestra Stjepanove žene, njegova svastika, bila udana za generala Arthura Giesl von Gieslingena, zapovjednika austrougarske vojske. Generalov brat, Baron Wladimir Giesl von Gieslingen, vojni je ataše koji je 1914. Srbiji najavio oružani sukob i tako je započeo Prvi svjetski rat.

Srednji sin Šimuna Vučetića, Ivan, 12 je godina proveo u Alžiru gdje je obitelj imala i solanu, ausoljenu srdelu nakon sezone prodavala u Rumunjsku. Ivanu je posljednjih godina boravka u Africi posao išao slabo. Kako ulov ribe nije bio proporcionalan uloženom trudu, počeo je razmišljati što i kamo dalje. Pitanje koje ga je posebno zaokupljalo bilo je može li se unajmiti zaštićeno mljetsko jezero te u istom dobiti dozvolu za ribolov. Kako bi pomogao bratu, Stjepan je odlučio iskoristiti poznanstvo s Habsburgovcima, te je u njegovo ime pitanje o mljetskom jezeru postavio samom ministru

Portret Šimuna Vučetića Ingleza (1825.-1907.), Hvaranina koji se 1852. s obitelji doselio u Velu Luku

poljoprivrede austrijskog carstva. Ivan dozvolu nije dobio, ali je pokazao dovitljivost kakvu će imati i njegov sin Šimun, Tamarin otac, koji će kasnije sam svojim radom cijeloj obitelji donijeti financijsku stabilnost.

**Šimun (Šimeto) Vučetić:
između građanina i težaka**

Ivan Vučetić je imao petero djece: Šimuna, Ivana, Slobodana, Dobrilu i Marijanu. Šimun, Šime ili Šimeto, kako su ga u obitelji zvali da bi ga razaznali od ostalih Šimuna, rođen je 1891. godine. Trgovačku akademiju je završio u Splitu, nakon čega je služio vojsku u Herceg Novom gdje je upoznao i svoju buduću ženu, majku naše sugovornice. Zahvaljujući znanju talijanskog i njemačkog jezika, i dobrim vezama njegovog strica Stjepana, nakon kratkog služenja vojske mladi Šime dobio je namještenje u cenzuri u Beču. Novi posao zahtijevao je čitanje pisama koje vojnici s bojišta šalju obitelji i prijateljima, s ciljem sprječavanja odavanja informacija. Šimun je na poslu bio jako zadovoljan, no uskoro mu je umro otac te se kao najstariji sin morao vratiti kući pomoći majci skrbiti o obitelji.

Kada se vratio iz Beča u Velu Luku, Šimun Vučetić se počeo baviti onime od čega su živjeli njegovi preci, a to je ribolov. Štedljiv, organiziran i školovan bio je uspješan u ribolovu kojeg je kombinirao s trgovinom. Tako je zahvaljujući svom znanju talijanskog i njemačkog svježu ribu izvezio u Italiju, a slanu u Beč. Uz trate za ulov ribe otvorio je i uljaru, solionu, hidrauliku i mlin za brašno, a u konobi je pravio i svoje vino. Od zarađenog novca Šimun Vučetić zaista je pomogao majci: školovao je sestre i brata te je cijela obitelj dobro živjela.

Kako je vjerovao u predan rad Šimun za života nije uplaćivao mirovinu već je teško stečeni novac od ribolova ulagao u nekretnine kupujući ne samo u Veloj Luci, nego i u Splitu. Mislio je kako će mu imanja koja je stekao za života biti dovoljna za mirnu starost. Ipak, okolnosti su se nakon Drugog svjetskog rata naglo promijenile i obitelji donijele poteškoće. Uspostavom novog državnog uređenja pod izlikom društvene jednakosti težilo se ukidanju privatnog vlasništva, pa su Vučetićima nacionalizacijom oduzeli mlin i uljaru. Tako su desetljeća teškog rada i polaganog uspona, te

konačni procvat Inglezovih, prekinuti gotovo preko noći. Ostavši bez mlina i uljare prestali su i s proizvodnjom vina te su prodali bačve. Kako je u međuvremenu Šimun zasnovao vlastitu obitelj bilo je još usta koje je trebalo do kraja othraniti i školovati stoga je na red došla prodaja baraka iz trata. Malo po malo, flota se rasprodala ostavivši iza sebe tek sjećanja na dane kada su Vučetići lovili ribu oko Lampeduse i La Callea, izlazeći iz Mediterana sve do Biskajskog zaljeva.

Rođen krajem 19. stoljeća Šimun Vučetić doživjet će duboku starost, te umrijeti u 107. godini, na pragu novog tisućljeća.

Štedljiv, organiziran i školovan, Šimeto Vučetić je bio uspješan u ribolovu kojeg je kombinirao s trgovinom. Zahvaljujući svom znanju talijanskog i njemačkog svježu ribu je izvezio u Italiju, a slanu u Beč. Otvorio je i uljaru, solionu, hidrauliku i mlin za brašno.

Odrastanje uz ribare

Šimun je imao dvoje djece: sina Ivu i kćer Tamaru. Gospođa Tamara rođena je 1925. godine u Veloj Luci u kući s pogledom na more i Inglezov most u kojoj živi i danas. Odrasla je okružena brodovima, mrežama i ribarima. Priče o ribanju i ribarsko prigovaranje bile su joj jedne od prvih riječi koje je čula, a predan rad obitelji i izobilje srdele jedne od prvih slika koje je vidjela, a kojih se još uvijek živo sjeća.

Mi smo bili porodica koja je jako puno radila. Kad se radio završni račun za sve ribare mene bi poslali u fabriku (op.a. tvornicu sardina) gdje su se prodale srdele, s velikim tavajolom, da donesem novac kako bi se napravio račun, a direktor fabrike, barba Perica Damjanović, stavio bi mi u tavajol sve novce. Kako riva tada nije bila asfalirana ja bih na

putu kući cincukala od kamena do kamena, a kad bi me vidio koji ribar, vikao bi na mene: jebenti mala, pazi, utopit ćeš nam misečnu zaradu! Hodi gornjin putem da ti to ne pade u more! Kad bih donijela novac gazda bi napravio završni račun, odredio koliki je postotak išao pojedinim ribarima i onda se radila večera, prisjeća se gospođa Tamara te opisuje život svojih roditelja koji mukotrpno radeći nikada nisu uzeli ni dana odmora:

Otac se budio u 4 ujutro. On i mama sve su držali u svojim rukama. Za nas je radilo 30 ribara i imali smo kombiniranu privredu: s jedne strane ljetno i zimsko ribarstvo, a s druge strane uljaru, mlin i proizvodnju vina te prodaju ribe, priča gđa Tamara. Uz to dodaje kako su imali i svoju plinaru na karbit i kućnu rasvjetu, u doba kada je ostatak kućanstava živio u mraku.

Rektorova nagrada već na prvom godini studija

Ribari, mreže i svakodnevni razgovori o ulovu još u djetinjstvu zacrtat će put kojeg će gđa Tamara kasnije profesionalno slijediti i svojim znanstvenim radovima iz područja morske biologije na svojevrstan način nastaviti obiteljsku tradiciju. *Uvijek sam bila s dečkicama, lovila glamoče, a tata bi me vodio sa sobom na ribe. Išli bi na vesla. On bi sjedio i čitao ribarima Novo doba, a ja bih na krmi vukla panulu i panulala ušate. Jako me zanimalo zašto koje godine ima, a koje nema ribe, što utječe na to, objašnjava naša sugovornica. U obitelji Vučetić sve teme bile su dozvoljene osim jedne: u našoj se kući nije smio spomenuti zec. Razlog je taj što jednom, dok su bili u Marseillesu, kupili su za ručak zeca. Tada im je cjelogodišnji ulov propao, prepričava nam zgodu naša sugovornica.*

Osim ribarstva, gđu Tamaru je zanimala i medicina, no studij je bio dug i skup pa su je roditelji nakon gimnazije u Splitu upisali na farmaciju u Zagrebu. *Došla ja muškobanja na farmaciju, a oko mene sve gospodične. Sve našminkane, dotjerane i nisam htjela nastaviti jer se tu nisam vidjela, prisjeća se gđa Tamara. S farmacije će se prebaciti na agronomiju, no već nakon prve godine profesori će uočiti njezinu sklonost istraživačkom radu te će joj sugerirati ponovno prebacivanje i to na novootvoreni istraživački odsjek biologije pri Prirodoslovno-matematičkom fakultetu u Zagrebu.*

Tamo je već prve godine dobila rektorovu nagradu za rad o planktonu i time nagovijestila trag koji će kasnije ostaviti u znanstvenoj zajednici. Biologiju je diplomirala 1951. *Studij sam završila u tri godine, i nakon diplome dobila tri rješenja za namještenje, među kojima je bilo i mjesto asistenta na fakultetu. Ipak, zbog saveznog značaja odlučila sam se za Oceanografski institut u Splitu kojem je nedostajao planktolog, dodaje naša sugovornica koja je na Institutu za oceanografiju i ribarstvo u Splitu provela cijeli svoj radni vijek, a u mirovinu otišla kao rukovoditeljica laboratorija za zooplankton.*

Sva profesionalna postignuća i uspjehe gđe Tamare u njezinoj bogatoj 40-godišnjoj karijeri teško je nabrojati u jednom kratkom tekstu. Svoj doktorat iz bioloških znanosti stekla je 1964. na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu u Zagrebu. Uža specijalnost bilo joj je izučavanje zooplanktona i male plave ribe, a iza sebe ima oko 150 stručnih i znanstvenih radova. Posebnu pozornost posvetila je ishrani i ponašanju srdele te mriješćenju riba. Proučavajući jaja srdele i inćuna u planktonu pokušala je utvrditi njihovu fluktuaciju i predvidjeti količinu ulova, a kasnije se bavila i problemom zagađenja Kaštelanskog zaljeva. Utvrdivši količinu žive u planktonu Kaštelanskog zaljeva dr. Vučetić je bila među prvim autorima koji su istraživali njezin utjecaj na zooplankton Jadrana.

Ishrana srdele bila je moj prvi rad. Zbog njege sam išla s ribarom u Triporte. Lovili smo srdele i morala sam ih svaki sat tijekom cijelog dana otvarati kako bih vidjela sadržaj želudca, opisuje gđa Tamara. U svojim se radovima često doticala tematike koju još nitko nije obrađivao, a mnogi od njih bili su iznimno uspješni i zapaženi na svjetskoj razini. To je prepoznao i FAO, organizacija pri Ujedinjenim narodima, te je njen rad o mriješćenju inćuna i razvoju larve uzela u svoj priručnik kao standard pri određivanju stupnjeva razvoja jaja inćuna za cijeli Mediteran.

Daleka putovanja i zanimljiva poznanstva

Tijekom radnog vijeka gđa Tamara je bila aktivna članica više međunarodnih organizacija poput UNESCO-ve Komisija za oceanologiju, FAO-ovog Generalnog savjeta za ribarstvo Mediterana i ICES-ove Komisije za znanstvena istraživanja sjevernog

Dr.sc. Tamara Vučetić, 2019. u svojoj obiteljskoj kući u Veloj Luci.
Foto: autorica

Biologiju je diplomirala 1951., doktorirala 1964. Na Institutu za oceanografiju i ribarstvo u Splitu provela je cijeli radni vijek, proučavajući zooplankton i malu plavu ribu. Posebnu pozornost posvetila je ishrani i ponašanju sredele te mriješćenju riba.

Atlantika. Uz to je sudjelovala u radu Matične komisije za biologiju Sveučilišta u Zagrebu, a bila je i članica Izvršnog odbora te Odbora za znanstveni rad Sveučilišta u Splitu. Osim u znanstvenim radovima, svoja istraživanja dr. Tamara izlagala je i na znanstvenim skupovima, kako kod kuće tako i u inozemstvu u čemu joj je pomoglo znanje čak četiri strana jezika: engleskog, francuskog, talijanskog i ruskog.

Uz mnoga izlaganja vežu je brojne anegdote, ali i poznanstva pa se tako više puta našla u

društvu legendarnog istraživača mora Jacquesa Cousteaua, a imala je priliku upoznati i Grace Kelly, i to tijekom svečanog primanja u kneževskoj palači obitelji Grimaldi, organiziranog povodom godišnje skupštine Međunarodne komisije za znanstvena istraživanja Mediterana u Monaku. Ipak, jedan susret bio je posebno zanimljiv:

Kad sam bila na kongres u Moskvi upoznala sam Argentinca, Vučetića. Počeli smo pričati kako nam se dide zovu, kad su odselili i zaključili smo da smo rođaci. Dide su odselili u isto vreme, jedan u Argentinu, drugi u Velu Luku, ali u obitelji su i dalje zadržana ista imena: muški Šimeto i Ivan, žene Dobrile, a tu su čak i iste nasljedne bolesti želudca, prepričava neobičnu zgodu gđa Tamara. A kada već spominjemo daljnji rod, gene dijeli i sa slavnim Ivanom Vučetićem, ocem forenzike i izumiteljem daktiloskopije.

Ostvaren dječji san

Promatrajući bogatu četrdesetogodišnju znanstvenu karijeru dr. Vučetić kojom je značajno doprinijela razvoju istraživanja biologije mora teško je ne prisjetiti se djevojčice koja u rodnoj kući od starijih sluša priče o ribolovu. Iskra znatiželje nastala u djetinjstvu pod utjecajem vječnog pitanja zašto jedne godine ima, a druge nema srdele, cijeli će život tinjati, te predodrediti znanstveni put gđe Vučetić. Radeći u Institutu za oceanografiju imala je tako priliku proučavati sve ono o čemu se kao dijete pitala čime je ne samo ostvarila jedan dječji san već mu je svojim stručnim i znanstvenim radovima te elaboratima dala nove razmjere nepovratno zaduživši svoje područje proučavanja biologije mora u Hrvatskoj, ali i na svjetskoj razini. Obitelj Vučetić tako je uz more i ribolov svoje prezime upisala – zauvijek.